

Խ Մ Բ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ՔՄԱՆՀԻՆԳԱՄՅԱԿ

Այս տարի հունվարին լրացավ Մայր Աթոռի պաշտոնաթերթ «Էջմիածին» ամսագրի հրատարակության քսանհինգամյակը։ Վեհափառ Հայրապետի կարգադրությամբ հունիսի 1-ին, կիրակի օրը, Մայր տաճարում ս. պատարագի մատուցմամբ, հայրապետական քարոզով և հոգեհանգրստյան պաշտոնի կատարումով և ապա երեկոյան Վեհարանի ընդունելությանը դահլիճում հոբելյանական հանդիսությամբ նշվեց հիշարժան այդ տարեթիվը։

Հանդիսությանը նկարագրությունը տրգվել է ամսագրի սույն համարի 15—26 էջերում։

Մայր Աթոռի առաջին պաշտոնաթերթ «Արարատ»-ը հրատարակվել է 1868—1919 թվականներին։

«Էջմիածին» ամսագիրը հրատարակվում է 1944 թվականի հունվարից՝ նախաձեռնությամբ ազգընտիր տեղակալ տ. Գևորգ արքեպ. Չորեքյանի։

Մինչև 1944 թվականը Մայր Աթոռի մամուլի պակասը մասամբ լրացնում էր «Սիոն» ամսագիրը՝ ս. Էջմիածնից ուղարկված հայրապետական կոնդակների, Գերագույն հոգեվոր խորհրդի զեկուցագրերի, հաղորդագրությունների և այլ պաշտոնական թղթակցությունների հրատարակությամբ։ «Սիոն»-ը սկսվել էր վերահրատարակվել Նյու-սաթեմում, Երիշե Դուրյան պատրիարքի օրով, 1927 թվականի հունվարից, Բաբգեն եպս. Կյուլենբյանի խմբագրապետությամբ։

«Էջմիածին» ամսագիրը հանդիսացավ «Արարատ»-ի շարունակությունը, նրա հայագիտական, եկեղեցագիտական, պատմաքանասիրական ավանդույթների շարունակողն ու ժառանգորդը մո'ր հանգամանքներում և մո'ր իրադարձությունների մեջ։

«Էջմիածին» ամսագրի խնդիրն էր՝ հոգեվոր սնունդ ջամբել հայ հավատացյալներին, արտագին կապ պահպանել Մայր Աթոռի և մեր նվիրապետական Աթոռների և թեմերի, հայրենիքի և սփյուռքի միջև, զարկ տալ հայ եկեղեցագիտական-կրոնական գրականությանը, արձագանքել հայ և միջեկեղեցական կյանքում մեր եկեղեցու և ժողովրդի համար կարևորություն ունեցող իրադարձություններին, պատկերել հայրենի երկրում մեր կյանքի կոչված հայրենադարձ և հայրենաքնակ ժողովրդի հոգևոր, իմացական ու տնտեսական մվաճումները և իր էջերը բանալ մասն համամարդկային բնույթ կրող այժմեական, արդիական կարևորագույն հարցերին, ինչպիսիք են՝ համաշխարհային խաղաղության, եկեղեցիների համագործակցության և ժողովուրդների եղբայրության հարցերը։

Մայր Աթոռի մոր պաշտոնաթերթի հրատարակության անհրաժեշտությունը ինքնին հասկանալի էր, որի ապացույցը հայրենի երկրի և սփյուռքի հայության դրական վերաբերմունքը եղավ։

Արդարև, «Էջմիածին» ամսագրի հրատարակությունը ջերմորեն և երախտագիտությամբ էր ողջունվում ամեն տեղ։

Երջանկաբիշատակ Գևորգ Զ կաթողիկոսի անվան և գործունեության հետ է կապված սերտորեն Մայր Աթոռ ս. Էջմիածնի մեր օրերի հոգևոր վերազարթոնքի և վերակազմության մեծ և պատասխանատու աշխատանքները և այդ թվում մասն ամսագրի հրատարակությունը։ Նա եղավ 1944 թվականից սկսած համագալին ու դարավոր այս մեծ հաստատության վերակենդանության իմաստուն ու հավատավոր մարտաբալետը, առաքելատիպ վերանորոգիչը, օժոված պայծառ իմացականությամբ, գործ-

նական ձեռնարկությամբ, անձնագրի նվիրումով:

Գևորգ Զ-ը միայնակ ու փաստորեն ոչընչից սկսեց իր գործը, բայց հավաստեց ու տեսիլքով, ու հանդիսացավ մեր եկեղեցու, մեր ժողովրդի և հայրենիքի կյանքում պատմական նշանակություն ունեցող վճռական ու բացառիկ իրադարձություններով հարուստ շրջանի նոր կացության նոր ու հազվագյուտ դեպքերը և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը դրեց մի անգամ ևս իր համագալին առաքելության բարձրության վրա, որպես մեր ժողովրդի Ուխտի Տապանակի, որպես բովանդակ հայության ազգային-եկեղեցական ու հոգևոր կյանքի կենտրոնաձիգ ուժի:

Մայր Աթոռի վերակազմություն, հոգևոր ճեմարանի վերաբացում, ամսագրի հրատարակություն, վաճառական-թեմական ու վերանորոգչական աշխատանքները եղան նրա կազմակերպող մտքի, եկեղեցաշեն ու հայրենամիտ հոգու արգասիքները:

1954 թվականի մայիսի 9-ին, երբ Նա փակում էր իր աչքերը, Մայր Աթոռի զարթոնքը արդեն դրված էր ամուր հիմքերի վրա:

1955 թվականին, հոկտեմբերին, Ս. Ս. Վազգեն Ա. Հայոց Հայրապետը, որ Իր դեպի Ս. Էջմիածինն ունեցած պաշտամունքով և իրավ հայրենասիրությամբ շարունակում էր Գևորգ Զ-ի եկեղեցական և հայրենասիրական գործունեությունը, երիտասարդական թափով, ընդարձակ արդյունավորությամբ և իրագործումներով: Այդ գաղափարությամբ մի նոր էջ էր բացվում Մայր Աթոռի ժամանակակից պատմության և հայ եկեղեցու մեր օրերի տարեգրության մեջ:

Այդ օրվանից անցել են աշխատանքի, կառուցումների, վերաշինության, հաջողությունների և դժվարությունների տասնչորս տարիներ՝ ի հոգևոր, մշակութային, եկեղեցաշեն և հայրենամիտ ոգևորիչ իրագործումներով:

Այդ սրտատույ ճիգերի, կառուցումների, հաջողությունների և դժվարությունների կենդանի օրագրությունն է հանդիսացել «Էջմիածին» ամսագիրը, հայրապետական կոնդակների, քարոզների, ելույթների, նամակների հրատարակություններով, որոնք միշտ զարդարել են ամսագրի առաջին էջերը, և որոնց միջոցով Հայոց Հայրապետը Իր խոհերն ու ապրումները, Իր հոգին ու սիրտն է բացել Իր հոգևոր զավակների առաջ, հայրապետական հեղինակությամբ, ընդհանրապես լավատեսությամբ և երբեմն է՝ դառնությամբ, բայց միշտ սիրով ու համբերությամբ: «Էջմիածին» ամսագիրը եղել է Հայոց արդի Հայրապետի սրտին ամենամոտ

ձեռնարկը: Վազգեն Ա. Հայրապետը մեր ժողովրդի քրիստոնեական և հայեցի կրոնա-բարոյական, հայրենասիրական դաստիարակության գործում մեծ և պատասխանատու դեր է հատկացրել «Էջմիածին» ամսագրին:

Ամսագիրը ընթացել է Վեհափառ Հայրապետի գծած ուղիով: Նա՝ է իրական խմբագրապետը:

Ն. Ս. Օծությունը հետևողականորեն և արթնամտությամբ հետևում, հսկում է ամսագրի հրատարակության վրա, որպես Մայր Աթոռի պաշտոնաթերթի, մի հանգամանք, որը բարձրացնում է պատասխանատվության գագաթնը խմբագրական աշխատանքում: Ամեն մի բառ և նախադասություն անցնում է Հայոց Հայրապետի սրտի ու մտքի միջով, հասնելու համար իր ժողովրդի սրտին ու գիտակցությանը, որպես «հայրապետական հրամանա» տպված խոսք և մտածում, պատգամ և օրհնություն:

1956 թվականին, հուլիսին, հայրապետական կարգադրությամբ Մայր Աթոռում «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրությունը ունենում էր իր առանձին, մասնավոր խմբագրական գրասենյակը: Ամսագրի տպաքանակը 2000-ից բարձրացվում էր 3500-ի: Մեծ ուշադրություն էր դարձվում ամսագրի բովանդակությանը, նյութերի ընտրությանը, գեղարվեստական ձևավորմանը և տպագրության կանոնավորությանն ու մաքրությանը:

Ն. Ս. Օծությունը Իր գաղափարության առաջին իսկ օրից մտածում էր օժտել «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրությունը նաև սեփական տպարանով: Մինչև 1961 թվականը ամսագիրը տպվում էր Երևանի տպարաններում:

1961 թվականի հոկտեմբերին ԱՄՆ-ի հայոց նվիրատվությամբ բացվում էր Մայր Աթոռի տպարանը, լույսի նոր վառարան մը մեր եկեղեցիին և համայն հայ ժողովրդի կյանքին մեջ,—գրում էր Հայոց Հայրապետը տպարանի բացման առթիվ գրած Իր կոնդակում, 1961 թվականի հոկտեմբերի 16-ին:

Վազգեն Ա-ը գաղափարեց նոր ու ավելի նպաստավոր պայմաններում և ամսագրի առաջ դրեց նոր ու այժմեական ա՛յլ խընդիրներ:

1956-ից սկսած «Էջմիածին» ամսագիրը ամենայն կարևորությամբ իր էջերը տրամադրում էր հայրապետական արտասահմանյան ուղևորությունների պատմական նշանակությանը, սփյուռքի մեր ազգային-եկեղեցական կյանքի տարագրության մեջ, որպես Ն. Ս. Օծության գաղափարությունը հատկանշող ու նշանավորող իրադարձություն:

Ն. Ս. Օծությունը արդարև մեծ կարևորություն է տալիս հովվապետական իր այցելություններին: Ցանկանում էր անձամբ տանել Մայր Աթոռ ս. Էջմիածնի օրհնություններն ու վերածնված հայոց մայր հողի ու ժողովրդի ողջունները սփյուռքին, ճանաչել սեր նվիրապետական Աթոռներն ու թեմերը, ծանոթանալ իր ժողովրդի ապրումներին, հույսերին, մտահոգություններին, հանգամանորեն շփվել սփյուռքի ազգային-եկեղեցական կյանքի հետ և իր այցելությամբ, քարոզներով մխիթարել, ոգևորել ու ամրապնդել կապը Մայր Աթոռի, սփյուռքի ու հայրենիքի միջև:

Հայ սփյուռքը թանկագին աղամանդի նրան փշրված ու ցանված օտար հորիզոնների տակ ու ենթակա տարբեր մշակույթների ազդեցության, չի կարող ապրել, եթե չխառնվելի գաղափարական ամուր հիմքերի վրա:

Ս. Էջմիածին և մայր հայրենիք. ահա երկու գաղափարականներ, երկու սրբություններ, որոնց ներշնչումով և տեսիլքով միայն հայ սփյուռքը կարող է գոյատևել: Սփյուռքի համար չկա այլ փրկարար ճանապարհ, եթե ոչ բոլոր հայ հոգիների եղբայրացումն ու միավորումը՝ Էջմիածնի լույսի ու հայրենիքի վեհ զգացումի մեջ:

Ով այսօր իր հոգին չի լուսավորում ս. Էջմիածնից ճառագայթող լույսով և իր սիրտը չի տաքացնում վերածնված հայրենիքի լուսավոր ապրումներով, ոչ մեկ բանով կարող է ջերմանալ, հայանալ ու գորանալ: Սփյուռքի հայության գիտակցության մեջ այս մտածումը արդեն իսկ հայրապետական ուղևորությունների առիթով բյուրեղացած հավատք, ապրում ու առաջնորդող ոգի է դարձել:

Ահա թե ինչո՞ւ «Էջմիածին» ամսագիրը իր խմբագրականներում ամենայն կարևորությամբ նշում էր, մեկնաբանում հայրապետական ուղևորությունների ազգային-եկեղեցական, միջեկեղեցական, միջպետական նշանակությունը, երբ Հայոց Հայրապետը նման առիթներով անհրաժեշտ էր համարում նաև, որպես հայ եկեղեցու գերագույն Պետ և Գլուխ, ներկայանալ իր այցելած երկրների պետական ու հոգևոր իշխանությանց ու լսել բարի վկայություններ հայ եկեղեցու, հայ ժողովրդի բարեմասնությանց մասին:

Ամեն տեղ էր Նա՛, Հայոց Հայրապետը, իր մեծ սրտով, մտքով ու խոհերով: Նրա հայրապետական նաչվածքից չի վրիպել երբեք իր ժողովրդին և եկեղեցուն վերաբերող ոչ մի իրադարձություն: Նրա լայն ու խորունկ սիրտը ընդգրկել է աշխարհի բոլոր հայաբնակ վայրերը՝ Անթիլիաս, Էրուսա-

ղեմ, Կ. Պոլիս, Եվրոպա, հեռավոր Ամերիկաներ, Սերձավոր Արևելք, Եգիպտոս, Եթովպիա, Հնդկաստան, Ավստրալիա, միութենական հանրապետություններ:

Վազգեն Ա Հայոց Հայրապետի օրով «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրությունը դարձավ նաև Մայր Աթոռի հրատարակչականը: Խմբագրության նախաձեռնությամբ և աշխատանքով կատարված Մայր Աթոռի հրատարակությունների ցանկը տպված է ամսագրի տպի համարի 21—22 էջերում:

1965 թվականին, հայրապետական բարեհաճ կարգադրությամբ, «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրին օգնելու համար կազմվեց խմբագրական մարմին՝ Մայր Աթոռի միաբաններից, հոգևոր ճեմարանի դասախոսներից և այլ հարգարժան մտավորականներից բաղկացած:

1944—1955 թվականներին, Գևորգ Զ կաթողիկոսի գահակալության օրոք, «Էջմիածին» ամսագիրը ունեցել է երեք խմբագիրներ. պրոֆ. Առաքել Առաքելյանը (1944—1947 թթ.), Լևոն Կիսիբեկյանը (1948—1950 թթ.), և ապա՝ պրոֆ. Նշուռ Գ. Արքահանյանը (1950—1955 թթ.):

1956 թվականից սկսած, Վազգեն Ա Հայոց Հայրապետի գահակալության առաջին իսկ օրերից, «Էջմիածին» ամսագիրը խմբագրել է Արթուր Հատիսյանը:

«Էջմիածին» ամսագրի հրատարակությունը մշակույթային ուշագրավ երևույթ է հայ լրագրության պատմության և Մայր Աթոռի ժամանակակից տարեգրության մեջ, հայրենական մշակույթի ծաղկման այս փառահեղ օրերին:

«Էջմիածին» ամսագիրը դարձել է ոչ միայն հայ հավատքի, եկեղեցապիրության, հայրենասիրության և արդիականության հարցերին նվիրված ամբիոն, այլ նաև հալածիտական լուրջ հրատարակություն, որին իրենց թանկագին աշխատակցության բաժինն են քերել և՛ մայր հայրենիքի, և՛ սփյուռքի հայ բանասիրական մտքի պայծառ ու վստահավոր հոգևորական և աշխարհական ներկայացուցիչները:

«Էջմիածին» ամսագրի հրատարակության քսանհինգամյակի առիթով մեր ամենախոնարհ և որդիական հարգանքն ու երախտագիտությունը մի անգամ ևս ներկայացնում ենք Ամենայն Հայոց Հայրապետին ու կրկնում մեր հավատարմության ու ծառայության արբանք ուխտը իր բարձր ղեկավարության և օրհնության ներքո շարունակելու «Էջմիածին» ամսագրի միջոցով Մայր Աթոռի սպասը ի նպաստ մեր մշակույթի զարգացման, ի պայծառություն հայ եկեղեցու և ի մխիթարություն իր մեծ սրտին:

«ԶՔոյս ի Քոյոց Քեզ», Հայոց արի և բարի Հայրապետ: